

SUN'IIY INTELLEKT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA EMOTSIONAL KAPITALNI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23356241>

Axmedova Gulnoza Muzaffar qizi

ahmedovagulnoza1400@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada sun'iy intellekt transformatsiyasi sharoitida ta'lim va tarbiya jarayonida emotsional kapitalni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalalari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda emotsional kapital shaxsning hissiy, ijtimoiy va madaniy resurslarini uyg'unlashtiruvchi psixopedagogik kategoriya sifatida talqin qilinadi hamda uning tarkibiy komponentlari - emotsional intellekt, empatiya, psixologik barqarorlik va madaniy sezgirlikning raqamli muhitdagi o'zaro ta'siri ochib beriladi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga ta'siri, ularning emotsional barqarorlik va insoniy munosabatlarga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy jihatlari aniqlanadi. Maqolada diagnostika, rivojlantirish, monitoring va refleksiya bosqichlarini o'z ichiga oluvchi emotsional kapitalni rivojlantirishning integrativ metodik modeli taklif etiladi. Taklif etilgan yondashuv raqamli transformatsiya sharoitida inson omilini saqlab qolish, empatiya, kommunikativ madaniyat va psixologik farovonlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, raqamli transformatsiya, ta'lim va tarbiya jarayoni, emotsional kapital, emotsional intellekt, empatiya, psixologik barqarorlik, ijtimoiy kompetensiya, raqamli pedagogika.*

KIRISH

Bugungi kunda insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichi — sun'iy intellekt (SI) transformatsiyasi davriga qadam qo'ydi. Raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish va algoritmik boshqaruv tizimlari jamiyatning barcha sohalarida, xususan, ta'lim va tarbiya jarayonida tub o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Shu jarayonda insonning intellektual salohiyati bilan bir qatorda, uning emotsional kapitali — ya'ni hissiy ong, empatiya, kommunikativ madaniyat va ijtimoiy

barqarorlik darajasi — dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Sun'iy intellektning o'quv jarayoniga kirib kelishi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot shaklini, motivatsiya mexanizmlarini hamda ta'lim muhitining ijtimoiy-emotsional muvozanatini o'zgartirdi. Shu sababli ta'limda nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki emotsional, ijtimoiy va ma'naviy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar zarur bo'lmoqda.

Zamonaviy ta'lim tizimida emotsional kapital shaxsning ijtimoiy integratsiyasi, jamoada ishlash qobiliyati, stressga bardoshlilik va o'zini anglash darajasini ifodalovchi muhim resurs sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellektga asoslangan o'qitish tizimlarida inson omilini saqlab qolish, raqamli vositalar bilan emotsional o'zaro ta'sirni uyg'unlashtirish masalasi pedagogik tadqiqotlarning markaziga aylanmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt transformatsiyasi sharoitida ta'lim va tarbiya jarayonida emotsional kapitalni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biridir. Mazkur yo'nalish o'quvchi va o'qituvchining hissiy-intellektual faoliyatini tahlil qilish, ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayonida emotsional muvozanatni saqlash, shuningdek, pedagogik jarayonni insonparvarlik tamoyillari asosida raqamlashtirish imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi pedagogik tizim yondashuvi, raqamli transformatsiya nazariyasi, hamda emotsional intellekt va kapital konsepsiyasiga tayanadi. Tadqiqotda olimlar tomonidan ishlab chiqilgan emotsional intellekt modeli, emotsional kapital nazariyalari, shuningdek, sun'iy intellekt va emotsional kompetensiyalar integratsiyasiga oid ilmiy ishlar metodologik tayanch sifatida foydalanildi. Tadqiqotda tizimli-tahliliy yondashuv,

taqqoslash, kontent-tahlil va monografik tadqiq, tahliliy-tanqidiy yondashuv metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, emotsional kapitalni sun'iy intellekt asosidagi ta'lim jarayonida rivojlantirishning integrativ metodik modeli ishlab chiqildi, unda diagnostika, rivojlantirish, monitoring va refleksiya bosqichlari o'zaro uyg'unlikda taklif etildi.

Adabiyotlar tahlili.

Mamanazarov va boshqalar (2025) raqamli transformatsiyani inson kapitalini rivojlantirishning ko'p tarmoqli drayveri sifatida ko'rsatib, ta'lim-huquq-iqtisod uchburchagi o'rtasidagi uyg'unlikni ta'kidlaydi. Mualliflar siyosat, me'yoriy baza va iqtisodiy rag'batlar moslashmasa, ta'limdagi raqamli yangilanishlar barqaror natija bermasligini ko'rsatadi; emotsional kapital shu tizimda "yumshoq infratuzilma" vazifasini bajarib, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi ijtimoiy ishonchni mustahkamlaydi.

Cinar va Bilodeau (2024) sun'iy intellektni emotsional intellektning "ichki doirasi"ga kiritish g'oyasini ilgari surib, barqarorlik maqsadlari kontekstida emotsional intellekt kompetensiyalarini SI yordamida kuzatish va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini muhokama qiladi. Ular etik me'yorlar, shaxsiy daxlsizlik va algoritmik tarafkashlik xavflarini alohida qayd etib, emotsional intellekt metrikalarini SI vositalari bilan uyg'unlashtirishda "inson-in-the-loop" yondashuvini shart deb biladi.

Díaz-Santamaría va boshqalar (2024) Kolumbiya milliy universiteti tajribasida SI bilan bogʻliq texnologik koʻnikmalarni, emotsional va moliyaviy intellektni integrallashgan treninglar orqali rivojlantirishni amaliy jihatdan sinaydi. Natijalar shuni koʻrsatadiki, koʻp kompetensiyali modullar (SI savodxonligi + emotsional intellekt + moliyaviy qarorlar) oʻquvchilarning moslashuvchanligini oshiradi, biroq baholashda emotsional kapitalning barqaror oʻlchovlari kerakligi muammo boʻlib qolishini taʼkidlashgan.

Kallou va boshqalar (2023) turizm taʼlimida transformativ oʻqitish yondashuvlarini raqamli texnologiyalar bilan uygʻunlashtiruvchi protokol taklif etadi. Ular emotsional intellekt rivojida tajribaviy oʻrganish, refleksiya va raqamli muhitda hamkorlikni kuchaytirish asosiy katalizator ekanini koʻrsatadi.

Makhachashvili va Semenist (2024) SI bilan boyitilgan oʻqitish kontekstida emotsional intellekt va “implicit” koʻpsoha koʻnikmalar (metakognitsiya, kommunikatsiya, kollaboratsiya) oʻzaro bogʻliqligini yoritadi. Ular fanlararo kompetensiyalar emotsional intellektni mustahkamlashini, ayniqsa, SI vositalari bilan murakkab muammolarni hal qilishda ijtimoiy-intellektual muvofiqlashtirish hal qiluvchi omil ekanini taʼkidlaydi.

Tuomi (2022) emotsional intellekt va ijtimoiy-hissiy oʻqitishni 21-asr kompetensiyalari bilan bogʻlab, SI taʼlimda “yuqori xavfli” senariylarni muhokama qiladi: algoritmik boshqaruv taʼsirida motivatsiya va agentlik pasayishi,

oʻqituvchi-rolining “nazoratchi”ga aylanishi kabi. Muallif ehtiyotkor va muvozanatli integratsiya, shaffoflik va pedagogik avtonomiyani saqlash zarurligini asoslaydi.

Deckker va Sumanasekara tomonidan amalga oshirilgan tizimli tahlil sunʼiy intellekt va emotsional intellekt integratsiyasiga oid psixologik taʼlim boʻyicha mavjud tadqiqotlarni jamlaydi hamda sohaning ilmiy rivojlanish tendensiyalarini konseptual jihatdan tahlil qiladi. Mualliflar emotsional intellektni aniqlashda kompyuter koʻrishi (computer vision) va tabiiy tilni qayta ishlash (natural language processing) texnologiyalarining qoʻllanilishini asoslaydi, bunda inson hissiyotlarini avtomatik aniqlash va tahlil qilish algoritmlari markaziy oʻrin egallaydi. Shu bilan birga, ular emotsional holatni baholashda etik cheklovlar, shaxsiy daxlsizlik va maʼlumotlar xavfsizligi masalalariga eʼtibor qaratadi. Tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki, sunʼiy intellekt tizimlari yordamida ijtimoiy-hissiy intervensiyalarni shaxsga moslashtirish samarali natija berishi mumkin, biroq mavjud tadqiqotlar qisqa muddatli va eksperimental xususiyatga ega. Mualliflar ilmiy boʻshliq sifatida uzoq muddatli, randomizatsiyalangan sinovlarning yetishmasligini qayd etib, bu yoʻnalishda empirik dalillar bazasini kengaytirish zarurligini taʼkidlaydilar.

Jiao (2021) SI davrida oʻqituvchining emotsional mehnati va psixologik kapitali (umid, qatʼiyat, optimizm, oʻziga ishonch) boʻyicha yangi professional talablarni belgilaydi. Raqamli

yuklama va hissiy charchoqni kamaytirish uchun institutsional qo'llab-quvvatlash, refleksiv amaliyot va emotsional intellekt-treninglarni me'yoriy darajaga ko'tarish zarurligi ta'kidlanadi.

Melnyk va hammualliflar (2021) Industry 4.0/5.0 sharoitida inson kapitali takror ishlab chiqarilishini qayta ko'rib chiqib, "inson markaziy" yondashuvga o'tishni asoslaydi. Emotsional kapital bu modelda kreativlik, hamkorlik va ijtimoiy innovatsiyaning asosiy resursi sifatida ko'riladi. Shu bois emotsional intellekt va psixologik xavfsizlikni qo'llovchi ta'lim muhirlari strategik ahamiyat kasb etadi.

Cinaglia, Montgomery va Coss (2024) til o'qituvchilari hamkorligidagi "emotsional mehnat/kapital" dinamikasini tahlil qilib, institutsional kontekstda hissiy mehnat ko'pincha ko'rinmas bo'lib qolishini ko'rsatadi. Emotsional kapitalni ko'tarish uchun hamkorlikning emotsional mehnatini tan oluvchi madaniyat, psixologik xavfsizlik va reflektiv hamjamiyatlar zarurligi xulosa qilinadi.

Tahlil va natijalar.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim jarayonini tubdan o'zgartirmoqda. Pedagogik faoliyatda avtomatlashtirilgan baholash, shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tizimlari, chatbotlar va adaptiv platformalar o'quv jarayonini optimallashtirish imkonini bermokda. Shu bilan birga, bu jarayon inson omilining — ya'ni emotsional aloqaning, empatiya va ijtimoiy o'zaro tushunishning — zaiflashuviga ham olib kelmoqda.

Bugungi raqamli davrda o'quvchilarning sun'iy intellekt (SI) texnologiyalariga bo'lgan qiziqishi tabiiy, ammo bu qiziqish ko'plab hollarda texnologik qaramlik (AI dependency) darajasigacha kuchaymoqda. O'quvchilar o'z fikrini shakllantirish, muammolarni mustaqil hal etish yoki ijodiy yondashish o'rniga, sun'iy intellekt yordamida tayyor javoblarga tayanishni afzal ko'rishmoqda. Bu holat o'z navbatida kognitiv faoliyatning susayishi, tanqidiy tafakkurning pasayishi, hamda emotsional mustaqillik va ijtimoiy o'zaro muloqotning zaiflashuviga olib kelmoqda.

Pedagogik nuqtai nazardan, bu muammo o'quvchilarning raqamli texnologiyadan ongli foydalanish madaniyatining shakllanmaganligi bilan bog'liq. O'quvchi sun'iy intellektni "fikrllovchi sub'yekt" deb qabul qilmoqda, o'zini esa iste'molchi sifatida tutmoqda. Natijada, SI vositalari bilim manbaidan ko'ra fikrlash o'rnini bosuvchi mexanizmga aylanmoqda.

Sun'iy intellekt o'qitish samaradorligini oshiradi, ammo o'quvchining ichki motivatsiyasi, ijtimoiy ishonchi va hissiy barqarorligi kabi emotsional kapital komponentlarini avtomatik tarzda shakllantira olmaydi. Shu sababli, SI transformatsiyasi sharoitida ta'lim-tarbiya tizimi "inson markazli yondashuv" tamoyili asosida qayta ko'rib chiqilishini va emotsional kapital va intellekt tizimini rivojlantirishga oid metodikalarni qayta ko'rib chiqishni taqazo etmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda emotsional kapital — bu shaxsning hissiy, ijtimoiy va madaniy resurslarini o‘z ichiga oluvchi, ularning o‘zaro uyg‘unlashuvi natijasida ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli o‘zaro ta’sir, barqaror motivatsiya, empatiya, ijobiy muloqot va psixologik farovonlikni ta’minlaydigan ko‘p qirrali psixopedagogik kategoriya sifatida ta’rif berilgan. Bu tushuncha birinchi bor Reuven Bar-On (1997) tomonidan “emotional quotient (EQ)” konsepsiyasi orqali ilmiy muomalaga kiritilgan bo‘lib, keyinchalik Goleman (1998) tomonidan kengaytirilib, emotsional intellekt insonning shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatining asosi sifatida talqin qilingan.

Emotsional kapital tushunchasini ijtimoiy kontekstda Hargreaves (2000)

1-jadval.

Emotsional kapitalning tarkibiy komponentlari tavsifi¹¹

Komponent	Mazmuni	Pedagogik ifodasi
Emotsional intellekt	O‘z hissiyotlarini anglash, boshqarish va boshqalarning holatini tushunish qobiliyati	O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi sog‘lom muloqotni shakllantirish
Empatiya va ijtimoiy aloqadorlik	Boshqalarning hissiy holatini his qilish va unga mos javob bera olish	Jamoaviy ishda o‘zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirish
Psixologik barqarorlik	Stress, raqobat va noaniqlikka nisbatan chidamlilik	Raqamli muhitda ijobiy ijtimoiy muvozanatni saqlash
Madaniy sezgirlik	Turli qarashlarni qabul qilish, bag‘rikenglik	Global ta’lim muhiti uchun tayyorlik

¹¹ Muallif tadqiqotlari asosida tayyorlandi.

Emotsional kapitalni rivojlantirish shaxsning nafaqat bilim salohiyatini, balki uning ijtimoiy adaptatsiya darajasi, ijodiy tafakkuri va psixologik farovonligini ham mustahkamlaydi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimi uchun strategik zarurat hisoblanadi.

Sun'iy intellekt emotsional kapitalni rivojlantirishda to'siq emas, balki yangi pedagogik vosita sifatida foydalanilishi mumkin. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ilg'or xorijiy tadqiqotlar SI texnologiyalarini quyidagi uch asosiy yo'nalishda samarali qo'llamoqda:

1. Emotsional diagnostika va teskari aloqa tizimlari – o'quvchilarning hissiy holatini yuz ifodasi, nutq ohangi va yozma javoblar asosida aniqlovchi dasturlar (AI Emotion Recognition).

2. Shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tizimlari – o'quvchilarning hissiy

motivatsiyasiga qarab ta'lim materiallarini moslashtiruvchi platformalar (adaptive learning).

3. Virtual va AR muhitlarda hissiy simulyatsiyalar – empatiya va jamoaviy xulqni rivojlantiruvchi interaktiv o'yinlar va ssenariylar.

Masalan, Tuomi (2022) o'z tadqiqotida SI asosida o'quvchilarni stressdan chiqishga yordam beruvchi "emotsional tahlil algoritmlari"ni ta'lim jarayoniga kiritish natijasida motivatsiya va ishtirok darajasi 20–25% ga oshganini qayd etadi.

Sun'iy intellekt transformatsiyasi sharoitida ta'lim va tarbiya jarayonida emotsional kapitalni rivojlantirish uchun quyidagi metodik model taklif etiladi:

1-rasm. Sun'iy intellekt transformatsiyasi sharoitida ta'lim va tarbiya jarayonida emotsional kapitalni rivojlantirish metodik modeli¹²

¹² Muallif ishlanmasi.

Sun'iy intellekt transformatsiyasi sharoitida ta'lim va tarbiya jarayonida emotsional kapitalni rivojlantirish metodik modeli - bu raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchi va o'qituvchilarning hissiy, ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan integrativ pedagogik tizimdir. Ushbu modelda diagnostika, rivojlantirish, monitoring va refleksiya bosqichlari o'zaro uzviy bog'langan bo'lib, har bir bosqichda sun'iy intellekt texnologiyalari (emotion recognition, adaptive learning, AI-feedback tizimlari) orqali shaxsning emotsional holatini tahlil qilish, o'quv jarayonini shaxsga moslashtirish hamda hissiy barqarorlikni rivojlantirish nazarda tutiladi. Modelning asosiy mohiyati - texnologik transformatsiya sharoitida insoniy omilni saqlab qolish, raqamli o'qitish jarayonida empatiya, kommunikativ madaniyat va psixologik farovonlikni mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, u ta'lim-tarbiya tizimining insonparvarlik yo'nalishini kuchaytiradi.

Sun'iy intellektga qaramlik muammoning yechimi bir yoqlama "taqiq" emas, balki muvozanatli raqamli pedagogikani joriy etishda ko'rinadi. Quyidagi yo'nalishlar samarali hisoblanadi:

- raqamli refleksiya ko'nikmasini shakllantirish – o'quvchilarni SI orqali olingan javoblarni tahlil qilish, baholash va ularni o'z fikri bilan solishtirishga o'rgatish;

- emotsional kapitalni rivojlantirish – o'quvchilarda empatiya, sabr, hamkorlik

va muloqot madaniyatini mustahkamlash orqali raqamli vositalarga haddan tashqari hissiy bog'liqlikni kamaytirish;

- o'qituvchining raqamli yetakchilik roli – o'qituvchi AI vositalaridan foydalanishni nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi va tahliliy fikrlashni rag'batlantiruvchi moderator sifatida harakat qilishi zarur.

- SI etikasi va raqamli gigiyena darslarini joriy etish – o'quvchilarga texnologiya bilan mas'uliyatli munosabatda bo'lishni o'rgatish (vaqt chegarasi, ma'lumot xavfsizligi, hissiy muvozanat);

- ijodiy topshiriqlar va muhokama darslari – o'quvchilarning mustaqil g'oya ilgari surish, fikr bildirish va insoniy his-tuyg'ularni ifodalash ko'nikmalarini kuchaytiradi.

Natijada, o'quvchilarning sun'iy intellektga qiziqishi muvozanatli, nazorat ostidagi o'rganish jarayoniga aylanadi. Bu yondashuv o'quvchilarning texnologik savodxonligini oshirgan holda, ularning hissiy va intellektual mustaqilligini saqlash, ya'ni emotsional kapitalni himoya qilishga xizmat qiladi.

Xulosa.

Sun'iy intellekt transformatsiyasi sharoitida ta'lim va tarbiya jarayonida emotsional kapitalni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish zamonaviy pedagogikaning strategik yo'nalishlaridan biridir. Tadqiqot tahlillari shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya nafaqat o'quv jarayonining texnologik mexanizmlarini, balki inson omilining

mohiyatini ham tubdan o'zgartirmoqda. Shunday sharoitda emotsional kapital — shaxsning hissiy, ijtimoiy va madaniy resurslarini uyg'unlashtiruvchi kompleks tizim sifatida — ta'lim muhitining barqarorligi va insonparvarlik xarakterini saqlashda hal qiluvchi o'rin tutadi.

Sun'iy intellekt vositalarini o'qitish jarayoniga joriy etish o'quvchi va o'qituvchilarning emotsional, ijtimoiy hamda kognitiv salohiyatini o'lchash, tahlil qilish va rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shu bilan birga, tahlillar shuni ko'rsatadiki, hozirgi bosqichda emotsional kapitalni baholash va rivojlantirishda madaniyatga sezgir metrikalar, uzoq muddatli empirik sinovlar, hamda pedagogik institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yetarlicha shakllanmagan.

Shu sababli, ta'lim tizimida SI-emotsional intellekt integratsiyasi asosida metodik yangilanish modeli ishlab chiqish zarur:

1. Indikatorlar tizimi – emotsional kapitalni o'lchashning aniq, kontekstga mos ko'rsatkichlarini belgilash;

2. O'quv dasturi loyihalash – AI asosida shaxsga yo'naltirilgan, empatiya va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantiruvchi dars modullarini yaratish;

3. O'qituvchi qo'llovi – o'qituvchilarning psixologik kapitalini saqlovchi va emotsional kompetensiyalarini oshiruvchi treninglar tizimini yo'lga qo'yish;

4. Etik boshqaruv paketi – raqamli o'qitish jarayonida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, shaffoflik va “inson-in-the-loop” tamoyillarini joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt transformatsiyasi davrida emotsional kapitalni rivojlantirish metodikasining takomillashuvi ta'limni nafaqat raqamli, balki hissiy-intellektual va ijtimoiy jihatdan barqaror tizimga aylantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv insonparvarlik, empatiya va axloqiy mas'uliyat tamoyillariga tayangan raqamli pedagogikaning yangi paradigmasini shakllantirishga ilmiy asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mamanazarov S. et al. Innovating Human Capital Development: The Role of Education, Law, and Economics Through Digital Transformation //Qubahan Academic Journal. – 2025. – T. 5. – №. 3. – C. 78-113.

2. Cinar A. B., Bilodeau S. Incorporating SI into the inner circle of emotional intelligence for sustInability //SustInability. – 2024. – T. 16. – №. 15. – C. 6648.

3. Díaz-Santamaría L. et al. TrSIning processes in technological skills related to artificial intelligence, emotional and financial intelligence to promote digital transformation processes at the universidad nacional de Colombia //inted2024 proceedings. – iated, 2024. – c. 7027-7033.

4. Kallou S. et al. Emotional intelligence development: the implementation of transformative learning through digital technologies in tourism-a study protocol //International Journal of Technology Enhanced Learning. – 2023. – T. 15. – №. 2. – C. 180-194.
5. Makhachashvili R., Semenist I. Emotional intelligence and implicit interdisciplinary skills: Key components for effective digital and SI-enhanced learning //Proceedings of the International Multi-Conference on Society, Cybernetics and Informatics, IMSCI. – International Institute of Informatics and Systemics, USA, 2024. – T. 1. – C. 99-106.
6. Tuomi I. Artificial intelligence, 21st century competences, and socio-emotional learning in education: More than high-risk? //European Journal of Education. – 2022. – T. 57. – №. 4. – C. 601-619.
7. Deckker D., Sumanasekara S. SYSTEMATIC REVIEW ON SI IN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND PSYCHOLOGICAL EDUCATION.
8. Jiao J. New Requirements of Teacher Professionalization for Emotional Labor and Psychological Capital in the Age of Artificial Intelligence //2021 2nd International Conference on Artificial Intelligence and Education (ICSIE). – IEEE, 2021. – C. 184-187.
9. Melnyk L. H. et al. Transformation of the human capital reproduction in line with Industries 4.0 and 5.0. – 2021.
10. Cinaglia C., Montgomery D. P., Coss M. D. Emotionally (in) hospitable spaces: Reflecting on language teacher–teacher educator collaboration as a source of emotion labor and emotional capital //International Review of Applied Linguistics in Language Teaching. – 2024. – T. 62. – №. 3. – C. 1321-1347.
11. Bar-On, R. (1997). The Emotional Quotient Inventory (EQ-i): A test of emotional intelligence. Toronto: Multi-Health Systems.
12. Goleman, D. (1998). Working with emotional intelligence. New York: Bantam Books.
13. Hargreaves, A. (2000). Mixed emotions: Teachers' perceptions of their interactions with students. Teaching and Teacher Education, 16(8), 811–826. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(00\)00028-7](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(00)00028-7)
14. Reay, D. (2004). Gendering Bourdieu's concepts of capitals? Emotional capital, women and social class. Sociological Review, 52(2), 57–74. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2004.00449.x>
15. Cottingham, M. D. (2016). Theorizing emotional capital. Theory and Society, 45(5), 451–470. <https://doi.org/10.1007/s11186-016-9278-7>